I. La Gana dĕ Val dĕ Mesdí.

Chianté ves chianti şĕgn dĕ bèla gana;
Ël' abitā l plú gian anticamënter
Val dĕ Mesdí, dormiva tĕ na tana,
— Inscí fageova troeč da vèdlamënter —;
Les rős, dĕ bèl pavé ghél dlonc corides,
Ē só confórt, da tan' d'atri mal'dides.

Gonót da n crëp a l'ater sbalč petāla,
Scèkĕ chiamúrč leşīr, kĕ kīr pizades;
Fosá, valons con pīš asvèlt' pasāla;
Pizes, dal fűc del ton dút spediciades,
Gniva da këla spiades e kirides,
Bëgn kĕ da búrtes níores soënz corides.

Chiamúrč e lús ed olps l'acompagnava
Per dút' i crëp, per dútes les valades;
Da bèsties mèstes k'ëla les tratava
Les defenőla chi da stlopetades;
Bèsties e gana in bèla péž vivóva,
Gana e bèsties dagnòra gian s'odóva.

Tanina — këš l'inom dĕ nósta gana —
Nĕ dē plú a mënt ad áicia ed a carëzes;
Crúž tĕ só cụr scognőla e pëna grana,
Kirī da n pèz incá d'i crëp altëzes,
Stē dís intīrz sún pič scèc incantada,
Vérs la valada in jú fita l'odlada.

Sún Piz dĕ Boá Tanina fő sentada,
Dĕ vignī vérs rodé sú oedli lasciāla;
Dlongia d'ëla na chiòra stē jetada,
Sú bī oedli fit' sún súa sciòra, palsāla;
La gana ežaminava les valades,
Dē chi a les pizes soënz cúrtes odlades.

Ten còlp sĕ frëma sú oedli sú na piza,
Fremé n bèl iágher l'oedl á iló a Tanina;
L chiamúrč, bampé l forèst, plú snèl kĕ tiza
Salta sú impè, sú dan la salvergina;
Da i scíorz k'ël pëta, rendenëš pizades:
La púra bèstia tëm les stlopetades.

L iágher, metú a mús l stlóp leşīr, meşúra:
La gana, fat n sbalz, dan l chiamúrč sĕ pósta
Scèc gran regina dĕ la gran natúra;
L iágher, plëgn dĕ mervoia, snèl per respósta
Mët l stlóp a téra, salodan Tanina
Rodan l chiapèl devérs la salvergina.

L iágher — tlamé Gostin da Pecëi fóvel —
L stlóp súl spinè, sen pëia via vérs la gana;
Gonót sún kī crëp plëgns dĕ nëi l'odóvel
Scrichian incër dër līgra e bèla sana;
Chi rajoné con ëla plú òtes avel,
Mò, šĕ mai k'ël podő, sĕ stravardavel.

„N salút a ti", diš şëgn l iágher atira,
„E n baž a mi! kësta è la penetënza,
Kësta, kĕ tó chiamúrč è vi, la guira;
Dĕ chiamúrč pél incú k'i rèstē zënza.
Perchí mai, di, m'as fat kesta ria trúfa?
Dĕ té matades vigni iágher sĕ stúfa."

„Chiamúrč magari dút' per mé copèdĕ,
Mò këš kiló — a sú cór bī blanc' l conëscen —

Lascèmĕ in péž, dĕ mal val n'i fagèdĕ!
Con só vadagn les ganes obedëscen;
Desfortonè, crëi mel podès, devënta
Ki k'in val móda mi chiamúrč tramënta."

Inscí digeő la gana, jona e bèla.
Gostin intan consĭdera Tanina,
Dĕ fa këš ál şëgn dër bèl dĕ la orèla;
Plù dĕ vign' atra i sala incú belina;
Plú k'ël i chiara, plú fina t'i péla,
Plú dĕ vign'atra muta per l bèl véla.

Dĕ l iágher i pensīrz conëš la gana,
Mò féž, acórta, scèkĕ nia nĕ fòssa.
N' odlada dála ai crëp dĕ Cól dĕ Lana,
Al Nuvoláo, a Pùdres e Cróda Ròsa,
Vèga les níores plënes dĕ tempèsta,
Kĕ féž a pizes, crëp, valz, bósc'gran fèsta.

Da lonč brontóra l ton e sĕ berdòra,
Dĕ tëmp in tëmp sdlomina val ria saita;
Şëgn spiza les orëdles chi la chiòra,
Lascian dĕ fa con súa gana bèla ita;
Dĕ Boá la piza è bèl da dī corida
Da níora dút a fòsc incolorida.

L tëmp manacé da dī ten bót romp fóra;
N tarlúi dút brum les níores bases skérza,
Troep plú fòsces kĕ d'Africa na móra;
Na seconda tarloiada e spó na térza
È da tonades sëches compagnades
E da gran spaventòses gracenades.

In pè sbalza Gostin, la gana l frëma,
L fa resté sòt al tëmp sún kël crëp óla
E rí dĕ kël giarina per súa tëma;
Dĕ varí maratia tala sĕ próla;

Per ëla tons, tarlùis e gran tempèsta,
90 Vënt, plòia, granižores è bèla fèsta.

Kël tëmp në dùra dī per gran fortùna,
Plù in jù vérs Ágort alden şëgn sùa rabia,
Sòt la Civèta e l Pélmo, iló ál la cùna.
La mont dě Boá sě vist indő da sabia,
Sorëdl dad inozënt ciùtia indő fóra,
96 Les níores despartides va in malóra.

„Gostin“, diš şëgn la gana con frankëza,
„Tó la podons, šě t'ós, vérs la valada
Dùt salvara, mò impó dě gran belëza;
Kě masa lizia ed ërta sī la strada,
Mě tëmi stérc, mò t'as na bona maza
102 E t'ès — chiamó troe mīch — de bona raza.“

Val dě Mesdí vè longia bëgn dùs òres,
Dal nòrd al sùd a bisca stórta vala,
Ërta da vigni pért da gi a berdòres,
Dùt róa, saš, crëp, d'inrè d'érba na pala,
Strënta t'a mèz, per l plù dě nëi corida,
108 Ma sòl al pè dě salvergin saorida.

Plù in it k'an va, la vèghen plù salvara;
Dlonc crëp, pizades kina al cīl alzades,
Per l plù corides dlonc da gran chialvara;
Dlaces vigni momënt, sù a l'alt stacades,
In mil tóc' spediciades sprinza a téra;
114 Pùr kël kě rùa sòt itě, ël la paia chiéra!

La fin dě kël valon pé dlonc sërada:
Dlacia e nëi dant, a dërta e ciampa pizes,
Tra këstes dòi chiamins con nëi dlaciada,
Da vigni pért sbojada da gran spizes;
Un a ciampa, l second vèghen a dërta,
120 A mèz kiš dòi la dlacia lizia ed ërta.

Tanina lascia piz dĕ Boá contënta,
Dal bon Gostin dût mól acompagnada,
Sĕ trapina jû pért per na val strënta,
Pasa tòc dlongia n léc dĕ nëi dlaciadà,
Incû chiamó tlamé „léc dĕ la gana"
E rúa pró n bûš, kĕ pé dĕ la òlp la tana.

„Këš è kiló mi albérc", diš şëgn Tanina;
„Dĕ pûr aspèt ascògnel gran belëza,
È laoré da it da man espérta e fina,
Dĕ vigni vérs forni dĕ gran rikëza;
Dĕ d'ël plû tért tĕ mòstri pa la strada,
Šĕ tûa senzeritè sará porvada."

Gean despó inant, arjongi la forcèla,
Kĕ féž corona strënta a la valada,
K'è per gi jû la strada la plû snèla,
Bëgn k'ërta e bûrta e strënta e dlonc dlaciada.
Dant va la gana, giama ála leşīra,
Dő spó l chiamûrč, tlamé dad ëla Zira.

L stlóp súl spinè, la maza bëgn tegnida,
Féž zënza pòra l iágher na sbrisciada,
Sĕ tëgn sû dërt t'la val dĕ nëi corida
E féž kina j'a pè na gran slitada;
La strada, a gi sû longia e prigoròşa,
È jû pért cûrta e a l'espért nia sfadiòşa.

Revá jû tĕ la val dût' trëi sĕ frëmi,
Vèga nó lonč dad ëi na gran fontana;
Da tëmp, da crëp, da pèręs, nĕ sĕ tëmi;
Per këš palsa iló l iágher e la gana,
Intrami dòi la sëi tĕ m'i tormënta,
Bèl tŏc ûn dlongia l'ater şëgn sĕ sënta.

Scèkĕ crestal locënt è l'èga tléra,
Cër ía dĕ bèla véža bèla frëscia,

Kĕ spizorëia da iló fóra dĕ téra,
Mil òtes plù gentila kĕ nó lëscia;
Iló sentá la gana e l iágher fóvi,
Iló dó ria fadia sĕ la godóvi.

Gostin prešẹnta chièz k'ël á tĕ tascia,
Féž tra d'ël e la gana pérts valives,
Mò vëla n'ó del bon chiažó e t'il lascia,
Nĕ mangia-inscí digeŏla-k' érbes vives;
Dláşenes, piries, mŭies ed inch niciòres,
Paròmores a móda dĕ les giaióres.

Intrami dòi fŏ plëgns dĕ contentëza,
Boióva, mangiā, vignún a súa manīra;
Zënza savëi perchi fŏi dùt ligrëza,
Scèc gënt da mont kĕ vëgn cola baskīra;
L chiamùrĕ inch féž cër ëi via sús matades
E devertëš sĕ instës con gran scrichiades.

Scèc gran sason da crëp bëgn mól sĕ staca,
Berdòra con šešúr dĕ piza in piza,
E va rodan tĕ l'aria e ignó nĕ taca,
Mò sprinza e salta e va in mil tóc' e stiza,
Tiran con sé na róa dĕ saš intīra
E va a feni t' la val in gran magīra:

Con té šešúr dòdeš chiamùrĕ odóven
Sprinzan şëgn dal chiamin, kĕ sta a man dërta;
N salvan con gran mazon odëi podóven
Fagean la chiacia t' nëi dlaciada ed ërta;
Chiacia paróva këla desperada,
Dùta la val nĕ fŏ kĕ na fomada.

La gana chiara, vèga e spó comana:
„Ingigna l stlóp e véga na fomada,
Mò kĕ la chiòra dant rèstĕ pa sana!
Meşùra frëm a l'últim dĕ la squada!

Kël è, mĕ pél, n dër bëc dĕ gran parúda;
186 Meşúra e tòca e prëš sarála odúda."

Iúst è sté l bót, del lonc è l bëc a téra;
Sú cór è zënza fal, la bérba longia;
Púr bëc, súa gran belëza i á costé chiéra.
L salvan con gran saltons rúva jú dlongia
E féž dĕ s'orëi tó l chiamúrĕ şëgn mòstra,
192 Mò só tórt èl la gana k'i desmòstra.

Tan bèla k'ē la gana dĕ natúra,
Tan búrt fóva l salvan, dút plëgn dĕ ciórda;
Só mús, sús mans, só córp corī coltúra,
Plú sgriciorús asà fől kĕ na córda;
Súa pèl da gran' polans griš dút corida
498 È sòt na bérba spësa sepolida.

Só búr gran chiè coriva longies tlines,
Mai in vita súa da pītĕ destlotades,
Mò súra dút som' nades dad odlines,
Sú i chiavëis, dĕ largiè dlonc plëgns, tacades;
Les aondles fóva fosces, longies, búrtes,
204 Sús giames dút plënes dĕ bòrba, cúrtes.

L sën per l chiamúrĕ copé da man forèsta
Fageő chiamó plú búrta súa ria odlada;
Dĕ ban porvā la gana bèla mèsta
Del traté con manīra bëgn stodiada,
Mò n rī bodèl, kĕ nĕ capëš la crianza,
210 Nĕ convertëš nó grazia nó pošanza.

Da rī salvan manacel gran vendëta,
Tira crist', cospetons, scraions e blastëma;
— Da blastemé fől bon, ah marcadëta! —
Vignún ès a l'odëi e aldi abú gran tëma;
L bèl, l búrt, l bon, l rī, l sant, l mal, l dërt, l stórt moscëdel,
216 Dút chièz kĕ dësa sté scognú descëdel.

La gana ascòlta dī con gran paziënza
Kestes paróles bûrtes sconveniëntes,
Mò a la finada digela: „Con lizënza,
Scòlta şëgn, bòchia lérgia! Tû tĕ mëntes,
Digeau kĕ kiš chiamûrĕ è in tûa baldanza
E kĕ t'as d'ëi tû sòl la padronanza.

L mich dĕ dût èl lascé i chiamûrč in vita;
Ëi fòrma dĕ nûš crëp la maiû belëza,
Nĕ féž a d'gûn' dĕ mal e sĕ merita,
K'an i defënĕ dût' cant' con frankëza
In pè d'i fa la chiacia con na maza
E desdrû pûc a pûc dûta la raza."

„Ah, sciòra gana, chiara, tan scicada!"
Respògn l salvan con rabia mal scognûda;
„A degûn' n'ái metû mai val tĕ strada,
Da mé plû kĕ dad atri a dût' segûda;
Dĕ salté dó a chiamûrĕ ái bëgn la orèla,
Sī spó kiló o magari in Crën dĕ Sèla.

Picera gana, scòlta na paróla!
Tĕ pënses masa a gënt dĕ la planûra,
Atramënter la cósa èster nĕ póla;
Zënza comé nĕ fòsses şëgn tan dûra;
Dĕ tó bèl iágher ès t'inamorada,
Ël è kësta oritè a mé desmostrada.

Nòs, salvans, tĕ son masa stlèt', Taniua,
Da n pèz incá bèl l vèghi e mĕ n'intëni;
Mò sopérbia gonót á fat revina;
Tĕ gran desgrazia, š'i vèg dërt, tĕ mëni
Ki ëi sòt kiš crepons, oh pûra gana;
Mò chiara bëgn, segû sai, k'ëi t'ingiana!

Ki k'abitëia sòt kiš crëp la planûra,
È sta conòs e falč e rī dagnòra;

Sopérba e ria sĕ mòstra súa natúra
A vigni tëmp, a vigni sažon e òra.
Tĕ sònşi per n consëi bon? Sīs acórta,
252 Skiva dĕ këles chiaşes vigni pórta!“

Sòl sen va spó l salvan sú per la dlacia,
K'ërta sĕ vërč tra i dòi chiamins e lizia
Ed è gonót dĕ prigo, búrta e riácia,
Cīs per kī kĕ sún dlacia tòma e slizia;
Mò l búr salvan con giama dër leşīra
258 La ponca a dërta sú e è sú insom atīra.

Jú pért sen va la gana da contënta,
Con ëla va Gostin per la valada
Salvara, búrta, longia asà, mò strënta;
Cúrta i féž l chiacolé la longia strada;
Revá súl póst, k'an vèga la planúra,
264 I vëgnel dĕ mesëi sĕ lascé ér súra.

„Va“, diš la gana, bèla e dër saorida,
„Mò masa dī, prëi bèl, nĕ sté pa fóra!
Da té gonót orèssi èster kirida
Sú per kiš gran'dlacions, kĕ tëgn a tóra;
Óimĕ dër bon insci k'iú a ti dagnòra,
270 Spó gnarál chi per nòs val iadĕ l'òra!“

„Solamënter a ti dal dí trés pënsi,“
Respògn Gostin bèl snèl con gran frankëza;
„Chi la noet, crëi mel pós, nĕ mĕ despënsi
— E fa l fégi có gian e con ligrëza —
Dal somiè dĕ té, bèla piča gana;
276 Les stëles, šĕ dút këš n'è vëi, damana!“

Dites kestes paróles sĕ tralasci;
La gana féž da nụ la strada fata;
Per kël dĕ rajoné d'ëla şëgn lasci;
Dĕ nóš iágher la stória èl şëgn kĕ trata;

Conté ves mësi a dùt' con chiantia cùrta
E di jù al bas tĕ ki plans ki k'ël ùrta.

Gostin, l chiamùrč sùl cól, tól la valada,
Saltan da n sas a l' ater scèc na chiòra,
Kĕ va sù per i crëp dlonc arpizada,
Asvèlta, bëgn leşīra e zënza pòra;
Ten cùrt èl jù ed arjont ál la planùra,
K'è tĕ ki paíš e zënza ùa e zënza ordùra.

L'ègа partëš dal bósc la gran planùra,
K'ē denant per Colfòsc dĕ gran rikëza
E lonč e lérc la plù bèla pastùra,
Sī per la qualitè sī per larghëza;
Plù tért á fat na bérta mal stodiada
Pra venùs dĕ la bèla pascentada.

Gostin, con trëi saltons ál pasé l'ègа,
K'è tléra plù kĕ spīdl e da bëi bona,
Dĕ fontana, mai nó dĕ nëi kĕ dlèga,
— Bon féž lapró dĕ bon ciócio na sona; —
Per Plan da Merí vál invérs la vila,
Mò sĕ frëma sòt Rụn dlongia na pila.

Chi k'á fermé da iló só var, aldidĕ!
A mèz ki chiamp sòt Rụn vèghel na mụta,
— Na plù bèla Ladina nĕ kiridĕ! —
Dĕ córp dobliòşa vèla scèc na rụta,
Só mùs, plù ròst kĕ kël dĕ na bambina,
Fagèssa gran invidia a na Trentina.

Só vestimënt, nó ric, dĕ gran netëza,
Féž, per i gi dër bëgn ad ëla instësa
Dant e dő, dĕ longhëza e dĕ larghëza,
Gran onòr a la man dĕ sartorësa:
N gormél, brụm plù kĕ l cīl, cụr la gonèla;
Les chialzes è dĕ lana dër morjèla.

Les manies, dŏ bī záindli bĕgn fornides,
Fóva plù kŏ la nëi bèl frĕscia blanchies,
Itŏ insom cër les sciables dùt corides,
Sciables lérgies e mai dal rī laúr stanchies;
Cër l cól bèl blanc sdlomína na morona,
Per këš èl soënz l bon prò kŏ la sdlomona.

I chiavëis, scèc chiarbon fòš, pingolava
In dùs bèles e longies, gróses trëces
Jù per l spinè dër bĕgn formé e revava,
Sĕ devertian con érbes e con vëces
Askéš inkina ai pīš dĕ la Ladina,
K'ä per inòm, š'orès gian savëi, Tina.

Plù lominùš kĕ dĕ variúl fŏ sù oedli
E da temëi per sùs vives odlades
Tan bĕgn a dùt' i jon' k' a dùt' i vèdli;
Bĕgn fat só nés, les cëies a fòsc tirades;
Só front pé dĕ crestal, sùa piča bòchia
Féž a pérles preziòšes blanchies lòchia.

„Có vala", diš Gostin, „mia bèla Tina?
Chi féges pa kiló tĕ keš chiamp sòla,
Sconan la gënt, a móda salvergina?
Nĕ tĕ sal bèl, olá k'ël è grau fòla?
Èl fóš amòr, kŏ tĕ croziëia e tormënta?
O kires ciùf, val érbes o val mënta?"

„Mat dĕ Gostin", respògn ad ël la bèla,
„Nĕ sas pa, k'ël è incù na bèla fèsta,
K'an pórta dlonc in mëša tĕ scodèla
Chiér, ròst, tùrtes, crafons, giái còla crèsta?
Dlonc è nósta gran sègra renomada
E dai forèsti scialdi gian chiantada!

A l'ostëria va dùt' incù e dùt' bala,
Vèdli, jon' pësta fóra la terdéca;

Degŭn' a na té gran fèsta nĕ fala;
Inch a ki k'ëla zënza gonót scéca
Abina per keš dí da s' la dé bona,
Mangian pró n gót dĕ vin dĕ dŭt na sona."

Mervoia per kël mĕ fégi tan plŭ grana,"
Respògn Gostin, „kĕ t'ès kiló perdŭda
A mèz kiš chiamp, sentada sŭ na mana;
Ël è bëgn vëi, inch kiló féges parŭda,
Mò incŭ tó póst, mĕ pél sī sŭn sorara
Dĕ l'ostëria, k'è dlongia Cogolara."

„Gian bala vigni mụta", respògn Tina;
„Inch iŭ son dĕ balé e salté dŭt mata,
Mò dĕ kël sonşi bëgn plŭ k'atres fina,
K'i mĕ stravérdĕ per l plŭ d'èster trata
Da n piz a l'ater, š'ël n'è da persona,
Kĕ sí valënta, pròsa, bèla e bona.

Mò scòlta şëgn ed alda mia propósta!
Ès contënt, š'i tĕ féž da balarina?
Balé podons incŭ, la sègra è nósta,
Per mé, kĕ n'atra fégĕ la chietina!
Iŭ kīr la bona vòia e la contentëza,
L divertimënt adụm col'inozënza."

„Col chiamŭrč salti a chiaşa şëgn, aspèta!
Dī nĕ stai fóra nó, mia pič̆a Tina;
Granmënter scèc a ti l balé m'indlèta,
Cīs š'i l pó fa con bèla balarina;
Incŭ dĕ bona vòia dŭt' orons èster,
Insci k'ël fòssa dí dĕ san Silvèster."

Tina e Gostin fő n pér da fa parŭda,
Tirā per kĕš sŭ ëi dŭtes les odḷades,
Revá k'ëi fóva a l'òra dad ëi orŭda,
Olá kĕ les ŭž scraiā dŭt destonades.

Sún Piz dĕ Boá Tanina fő sentada,
Dē vigni vérs rodé sú oedli lasciāla;
Dlongia d'ëla na chiòra stē jetada,
Sú bī oedli fit' sún súa sciòra, palsāla;
La gana ežaminava les valades,
Dē chi a les pizes soënz cúrtes odlades.

Ten còlp sĕ frëma sú oedli sú na piza,
Fremé n bèl iágher l'oedl á iló a Tanina;
L chiamúrč, bampé l forèst, plú snèl kĕ tiza
Salta sú impè, sú dan la salvergina;
Da i scíorz k'ël pëta, rendenëš pizades:
La púra bèstia tëm lеs stlopetades.

L iágher, metú a mús l stlóp leşīr, meşúra:
La gana, fat n sbalz, dan l chiamúrč sĕ pósta
Scèc gran regina dĕ la gran natúra;
L iágher, plëgn dĕ mervoia, snèl per respósta
Mët l stlóp a téra, salodan Tanina
Rodan l chiapèl devérs la salvergina.

L iágher — tlamé Gostin da Pecëi fóvel —
L stlóp súl spinè, sen pëia via vérs la gana;
Gonót sún kī crëp plëgns dĕ nëi l'odóvel
Scrichian incër dër līgra e bèla sana;
Chi rajoné con ëla plú òtes avel,
Mò, šĕ mai k'ël podő, sĕ stravardavel.

„N salút a ti“, diš şëgn l iágher atira,
„E n baž a mi! kësta è la penetënza,
Kësta, kĕ tó chiamúrč è vi, la guira;
Dĕ chiamúrč pél incú k' i rèstĕ zënza.
Perchí mai, di, m'as fat kesta ria trúfa?
Dĕ té matades vigni iágher sĕ stúfa.“

„Chiamúrč magari dút' per mé copèdĕ,
Mò kēš kiló — a sú cór bī blanc' l conëscen —